Faculty of Letters Journal of Social Sciences

| cujos.cumhuriyet.edu.tr | Founded: 1982 Available online, ISSN: 1305-5143 Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Turkism and Nationalism in Turkey, Volume I: The Single-Party Era (1923–1945)

Abdullah Bayındır[1,a,*]

[1] *Department of History, Faculty of Human and Social Sciences, Kilis 7 Aralık University, Kilis, Türkiye*
**Corresponding author*

Book Review

History

Received: 18/06/2026
Accepted: 02/07/2026

ABSTRACT

The study titled "(Turkism and Nationalism in Turkey, Volume I: The Single-Party Era, 1923-1945)", prepared by Ramazan Erhan Güllü (2026), is an academic work examining the conceptions of Turkism and nationalism from the foundation of the Republic to the end of the Second World War. The front cover features the title and the author's name, with a visual image of the cover design placed in the center. The book consists of four main chapters. The first chapter discusses the understanding of Turkism in the founding philosophy of the Republic, the nationalism of Mustafa Kemal Pasha and his staff, the Turkish History Thesis and the Sun Language Theory. The second chapter examines the distinction between official nationalism and oppositional Turkism through figures such as Dr. Rıza Nur and Hüseyin Nihal Atsız. The third chapter addresses the re-emergence of Turkism in publishing during the war, the criticisms of Sabiha Sertel, and the conflict between Atsız and Reha Oğuz Türkkan. The fourth chapter examines the events of May 3, 1944 and the Racism-Turanism Trial. Moving beyond a purely intellectual history approach, the study offers a distinctive contribution to the literature by situating Turkism and nationalism within the broader framework of the international conjuncture, domestic political dynamics and economic conditions of the period. By demonstrating the dialectical relationship between official ideology and oppositional movements through concrete examples, the author provides a novel interpretive lens on the debates in the field, particularly through his reassessment of the May 3, 1944 incidents and the Racism-Turanism Trial in light of the shifting international balances of the era.

Keywords: Turkism, Nationalism, Single-Party Era.

Türkiye'de Türkçülük ve Milliyetçilik Cilt I: Tek Parti Dönemi (1923-1945)

ÖZ

Ramazan Erhan Güllü (2026) tarafından hazırlanan "Türkiye'de Türkçülük ve Milliyetçilik Cilt I: Tek Parti Dönemi (1923-1945)" adlı çalışma, Cumhuriyet'in kuruluşundan İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar olan süreçte Türkçülük ve milliyetçilik anlayışlarını inceleyen akademik bir eserdir. Eserin ön kapağında çalışmanın adı ve yazarın adı yer almakta, orta kısımda ise kapak tasarımına ait bir görsel fotoğraf bulunmaktadır. Kitap dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Cumhuriyet'in kuruluş felsefesindeki Türkçülük anlayışı, Mustafa Kemal Paşa ve kadrosunun milliyetçilik anlayışı, Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi ele alınmaktadır. İkinci bölümde resmî milliyetçilik ile muhalif Türkçülük arasındaki ayrışma, Dr. Rıza Nur ve Hüseyin Nihal Atsız gibi isimler üzerinden incelenmektedir. Üçüncü bölümde savaş ortamında Türkçülüğün yayın hayatına girişi, Sabiha Sertel'in eleştirileri ve Atsız ile Reha Oğuz Türkkan arasındaki kavga ele alınmaktadır. Dördüncü bölümde 3 Mayıs 1944 olayları ve Irkçılık-Turancılık Davası incelenmektedir. Çalışma, Türkçülük ve milliyetçilik tartışmalarını salt fikir tarihi bağlamından çıkararak, dönemin uluslararası konjonktürü, iç siyasi dengeler ve ekonomik koşullarla birlikte ele alması bakımından literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Yazar, resmî ideoloji ile muhalif hareketler arasındaki diyalektik ilişkiyi somut örnekler üzerinden gösterirken, özellikle 3 Mayıs 1944 olayları ve Irkçılık-Turancılık Davası'nı dönemin değişen uluslararası dengeleri çerçevesinde yeniden yorumlayarak alandaki tartışmalara yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçülük, Milliyetçilik, Tek Parti Dönemi.

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

[a] *abdullahbayindir@kilis.edu.tr* *0000-0002-6581-0894*

How to Cite: Bayındır A,(2026) Turkism and Nationalism in Turkey, Volume I: The Single-Party Era (1923–1945), *CUJOSS,* 50(2): 183-187.

Giriş

Prof. Dr. Ramazan Erhan Güllü'nün *Türkiye'de Türkçülük ve Milliyetçilik Cilt I: Tek Parti Dönemi (1923-1945)* adlı eseri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar olan süreçte Türkçülük ve milliyetçilik anlayışlarının dönüşümünü kapsamlı bir biçimde ele alan önemli bir akademik çalışmadır. Yazar, Tek Parti Dönemi'nde resmî ideoloji ile muhalif Türkçü hareketler arasındaki ilişkiyi,

dönemin siyasi konjonktürü ve uluslararası gelişmeler çerçevesinde incelemektedir. Kitap, Türkçülük ve milliyetçilik kavramlarının zaman içinde nasıl farklılaştığını, devletin bu kavramlara yüklediği anlamları ve bu anlayışların siyasi uygulamalardaki yerini ele almaktadır. Çalışma, yalnızca bir fikir tarihi incelemesi olmaktan ziyade devlet-toplum ilişkileri, ideolojilerin siyasi uygulamalara evrilmesini ve ulus-devlet inşa sürecindeki karmaşıklığı hakkında değerli bilgiler vermektedir.

Yazar Hakkında

Ramazan Erhan Güllü, 1981 yılında Gaziantep'te doğmuş, ilk ve ortaöğrenimini Gaziantep'te tamamlamıştır. 2004 yılında Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Tarih Bölümü'nden mezun olan Güllü, 2006 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı'nda başladığı yüksek lisans eğitimini, 2009 yılında *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gaziantep Ermenileri* başlıklı teziyle tamamlamıştır. Bu tez 2010 yılında *Antep Ermenileri: Sosyal, Siyasî ve Kültürel Hayat* başlığıyla yayımlanmıştır. 2009 yılında aynı anabilim dalında doktora eğitimine başlayan Güllü, doktora çalışmasını 2013 yılında *"Ermeni Sorununun Ortaya Çıkış ve Gelişim Sürecinde İstanbul Ermeni Patrikhanesi'nin Tutumu (1878-1923)"* başlıklı teziyle tamamlamıştır. Doktora tezinin genişletilmiş hâli 2015 yılında *Ermeni Sorunu ve İstanbul Ermeni Patrikhanesi (1878-1923)* başlığıyla Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanmış ve bu kitap 2018 yılında Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) tarafından *Kayda Değer Bilimsel Telif Eser* ödülüne layık görülmüştür.

2017 yılında *Patrik Meletios Metaksakis ve İstanbul Rum / Ortodoks Patrikhanesi (1921-1923)*, 2018 yılında *Türkiye'de Gayrimüslimlerin Yönetimi-Osmanlı'dan Cumhuriyet'e*, 2021 yılında *İstanbul Türklüğünün Muhafazası: İstanbul'un Kimlik ve Güvenlik Endişesi (1918-1941)*, 2023 yılında ise *Gölgede Bir Lider: Mütareke Döneminde Prens Sabahattin ve Muhiti* başlıklı eserleri Ötüken Neşriyat tarafından yayımlanmıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı'nda *Prof. Dr.* ünvanıyla öğretim üyesi olarak görev yapan Güllü, aynı zamanda Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Bilim Kurulu aslî üyesidir.

Yöntem ve İçerik

Bu çalışma, Prof. Dr. Ramazan Erhan Güllü'nün *Türkiye'de Türkçülük ve Milliyetçilik Cilt I: Tek Parti Dönemi (1923-1945)* adlı eserinin tanıtım ve değerlendirmesini amaçlamaktadır. Tanıtım yazısı hazırlanırken, eserin tamamı ayrıntılı bir şekilde okunmuş, dört bölümü içerik ve yöntem açısından analiz edilmiştir. Değerlendirme sürecinde, kitabın ana argümanları, kullandığı kaynaklar ve vardığı sonuçlar merkeze alınmıştır. Ayrıca yazarın daha önceki çalışmaları ve alandaki diğer araştırmalarla karşılaştırmalar yapılarak eserin literatüre katkısı ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın değerlendirme kısmında ise eserin güçlü yönleri ve sınırlılıkları, eleştirel bir bakış açısıyla tespit edilerek okuyucuya sunulmuştur.

Tanıtımı yapılan eserde ise Güllü, dönemin gazete ve dergilerine, TBMM tutanaklarına, arşiv belgelerine ve aydınların eserlerine başvurmaktadır. Kitap dört ana bölümden oluşmaktadır.

Figure 1. Bookcover.

Birinci Bölüm- Kurucu İdeoloji Olarak Türkçülük/Türk Milliyetçiliği:

Bu bölümde yazar, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte yeni rejimin kuruluş felsefesinin temeline yerleştirilen Türkçülük anlayışını ele almaktadır. Öte yandan, Mustafa Kemal Paşa ve kadrosunun milliyetçilik anlayışı, Türk kimliğinin tanımı ve bu tanımın siyasi uygulanışı irdelenmiştir. Saltanatın kaldırılması karar metninde yer alan "Osmanlı İmparatorluğu'nun müessisi ve sahib-i hakikisi olan Türk Milleti" ifadesinden hareketle, yeni devletin meşruiyetini doğrudan Türk milletine dayandırdığı vurgulanmaktadır. Bu dönemde Türkçülük ve Türk milliyetçiliği kavramları eş anlamlı kullanılsa da resmî söylemdeki Türkçülüğün, sınırlar içinde bir milliyetçilik anlamı taşıdığı görülmektedir. Yazar, 1924 Anayasası'nın din ve ırk fark etmeksizin bütün vatandaşları Türk kabul ettiğini, ancak uygulamada Türk kimliğinin daha çok Türk soylu Müslümanları kapsayacak şekilde yorumlandığını ortaya koymaktadır. Lozan Konferansı'nda İsmet Paşa'nın millî kimliği dinden ayrı düşünmenin imkânsız olduğu vurgusu, devletin vatandaşlık esaslı söylemine rağmen

etnisite merkezli bir yaklaşımı benimsediğini göstermektedir.

Yine bu bölümde Türk Ocakları'nın Cumhuriyet'teki rolü ve kapatılma süreci incelenmektedir. Devletin Türkçülük söylemini 1930'lara kadar kullanmasına rağmen Tek Parti'nin sistemleşmesiyle milliyetçilik kavramına yöneldiği belirtilmektedir. Dünyadaki siyasi akımların Türkiye'ye etkisi bağlamında, CHF'nin Fransız Radikal Sosyalistleri, Nasyonal Sosyalist Almanya ve Faşist İtalya ile ilişkileri karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Aynı zamanda Mustafa Kemal Paşa'nın rejimin kendine özgülüğünü korumayı başardığı vurgulanmaktadır. Kemalizm ve Kemalist milliyetçilik anlayışı da bu bölümde ele alınmaktadır. Bu terimin ilk kez Millî Mücadele sırasında Avrupalı ve Rus yetkililer tarafından olumsuz bir içerikle kullanıldığı, 1929'dan itibaren ise bir ideoloji olarak yaygınlaştığı ve 1931'de CHF programında altı okla simgeleştirildiği aktarılmaktadır. Kemalist milliyetçiliğin örnek figürü Falih Rıfkı Atay'ın ele alındığı kısımda ise, Atay'ın Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinin en büyük destekçilerinden olduğu ve katı bir Kemalizm taraftarı olarak tanındığı belirtilmektedir

Bu bölüm, Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi'nin incelenmesiyle sonlanmaktadır. Türk Tarih Kurumu'nun kuruluş çalışmaları 1930'daki Türk Ocakları Kurultayı'nda başlamıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın Batılıların Türkleri barbar ve sarı ırk olarak nitelendirmesine itirazı sonucu *Türk Tarihinin Ana Hatları* eseri yayımlanmıştır. Anadolu kadim Türk yurdu olarak vurgulanmış ve Hititlerin Türk olduğu görüşü zikredilmiştir. Güneş Dil Teorisi ise dünya dillerinin anası olarak Türkçeyi konumlandırmıştır. Devletin Batı medeniyetine karşı meşruiyet arayışı olarak işlev gördüğü belirtilmektedir.

İkinci Bölüm- Resmî/Kemalist Milliyetçilik Karşısında Türkçülük/Milliyetçilik Hareketleri:

Kitabın bu bölümünde, resmî milliyetçilik ile muhalif Türkçülük arasındaki ayrışma ele alınmaktadır. Birinci nesil Türkçülerden Yusuf Akçura, Hüseyinzâde Ali ve Ahmet Ağaoğlu Cumhuriyet sonrasında resmî anlayışa uyum sağlarken, Turancı görüşlerini sürdüren Ayaz İshaki ve Kadir Zakiri gibi isimlerin faaliyetleri Sovyetlerle ilişkiler nedeniyle sınırlandırılmıştır. Yine bu bölümde, Dr. Rıza Nur ve Hüseyin Nihal Atsız detaylı olarak incelenmektedir. Atsız'ın 1922'de Askerî Tıbbiye'ye başlayıp Ziya Gökalp'ın cenazesine katıldığı, 1925'te okuldan atıldığı, Mustafa Kemal Paşa'ya yönelik değişken görüşleri ve Kemalist kadroya yönelik ilk eleştirileri aktarılmaktadır. *Yeni Ananecilik* hareketi bağlamında İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun 1934'te yayımladığı *Yeni Adam dergisi*, milliyetçi, gelenekçi, laik ve devrimci bir insan tipi çizerken faşizm aleyhtarı yayınları nedeniyle 1938'de kapatılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı döneminde Alman etkisi ve Nazi propagandası ele alınmaktadır. *Cumhuriyet gazetesi* ve Yunus Nadi'nin "Yunus Nazi" lakabıyla anılan Almanya yanlısı tutumu vurgulanmaktadır.

Üçüncü Bölüm- Savaş Döneminde Polemikler: Hükûmet, Sol Kamuoyu ve Türkçüler:

Bu bölüm, savaş ortamında Türkçülüğün yeniden yayın hayatına girişini, Sabiha Sertel'in sosyalist cepheden eleştirilerini ve Atsız ile Reha Oğuz Türkkan kavgasını ele almaktadır. Türkçüler örgütsel faaliyetler yerine dergiciliğe odaklanmıştır. Sabiha Sertel, Türkçülüğü Atatürk zamanında kökü kazınmış bir akım olarak tanımlarken, Atsız'ı Sovyet düşmanlığı yapmakla suçlamıştır. Atsız ile Türkkan arasındaki fark, Türkkan'ın antropolojik ırkçılık anlayışına karşın Atsız'ın ahlaki değerler ve tarihî miras vurgusunda ortaya çıkmıştır. Savaş döneminde *Türklük dergisi* gibi yayınlar çıkmış, milliyet kavramının ırk, dil, kültür, tabiiyet ve Turancılık gibi farklı anlamları tartışılmıştır. 1941'de Almanya'nın Bulgaristan ve Yunanistan'ı işgaliyle beşinci kol tehdidi önem kazanmış, basın hükûmet politikalarını desteklemiştir. 1943'te Almanya'nın Stalingrad yenilgisi sonrası Türkiye iç siyaseti değişmiştir. Yahudi aydın Avram Galanti milletvekili seçilirken Almanya yanlısı Yunus Nadi vekillikten düşmüş, Varlık Vergisi afları başlamıştır. Falih Rıfkı Atay Kemalizm'in Türkiye Türkçülüğü vurgusuyla "...ideolojimizden Turancılığı kaldırdık." demiştir.

Dördüncü Bölüm- Türkçülükle Savaş: 3 Mayıs 1944 Olayları ve Kamuoyu:

Son bölümde, Nihal Atsız ile Sabahattin Ali Davası'nın 3 Mayıs 1944 tarihli duruşmasında Atsız'a destek için Ankara'da toplanan Türkçü gençlerin gerçekleştirdiği demokratik protesto ele alınmaktadır. Protesto, komünizm aleyhtarı bir tepki olarak değerlendirilmiş ve rejime karşı dış kaynaklı müdahalelere itiraz niteliği taşımıştır. Yazar, bu protestonun Türkçülüğün konjonktürel bir ihtiyaç olarak görülmesine itiraz anlamına geldiğini belirtmektedir. 3 Mayıs sonrası kamuoyunda kontrol ve sansür artmış, Türkçülere karşı uygulamalar sertleşmiştir. 16 Mayıs 1944'te *Adımlar, Yurt ve Dünya, Kopuz* ve *Verim* gibi yayınlar kapatılmıştır. Genç şair Mehmet Şükrü Sarı'nın *Zaman* adlı şiir kitabı Turancılık propagandası gerekçesiyle tahkikata uğramıştır. Irkçılık-Turancılık Davası'nda yargılanan Türkçüler, Sovyet tehdidi karşısında dış politika mesajları verme aracı olarak kullanılmıştır. 1945'te Sovyetlerin 1925 tarihli dostluk antlaşmasını feshetmesi, Kars-Ardahan-Artvin talepleri ve Boğazlarda ortak savunma isteği Türkiye'de büyük yankı uyandırmıştır. *Tan gazetesi* ve *Serteller*, kısa süre önce Türkçüleri tehdit ilan ederken, değişen konjonktürde bu kez kendileri hedef hâline gelmiştir. 1947'de Pertev Naili Boratav, Behice Boran ve Niyazi Berkes komünistlik suçlamasıyla DTCF'den kovulmuş, aynı yıl Türkçüler tamamen beraat etmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası ve çok partili hayata geçişle Türkçülük-Milliyetçilik yeniden canlanmıştır. 1944'te Türkçülere karşı kampanyanın yönlendiricisi Ulus gazetesi sonraki dönemde tutumunu değiştirmiştir.

Değerlendirme ve Sonuç

Güllü'nün çalışmasının literatüre sunduğu en önemli katkı, Türkçülük ve milliyetçilik tartışmalarını sadece fikir tarihi bağlamında değil, dönemin uluslararası siyasi konjonktürü, iç politik gelişmeler ve ekonomik koşullarla birlikte değerlendirmesidir. Yazar, özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'nin değişen dengeler karşısındaki tutumunun, Türkçülük söylemlerine nasıl yansıdığını irdelemektedir. Bu yaklaşım, kitabı geleneksel fikir tarihi çalışmalarından ayırarak disiplinlerarası bir niteliğe kavuşturmaktadır.

Kitabın bir diğer dikkat çekici yanı, resmî ideoloji ile muhalif kesimler arasındaki etkileşimi ve gerilimi somut örnekler üzerinden göstermesidir. Falih Rıfkı Atay, Yunus Nadi ve Nadir Nadi gibi resmî ideolojinin sözcüleri ile Atsız, Reha Oğuz Türkkan ve Rıza Nur gibi muhalif Türkçüler arasındaki polemikler, dönemin fikrî atmosferini canlı bir şekilde yansıtmaktadır. Yazar, bu polemikleri dönemin gazete ve dergi yazıları üzerinden takip ederek, okuyucuya dönemin ruhunu hissettiren bir anlatım sunmaktadır. Özellikle Atsız'ın *Dalkavuklar Gecesi* adlı hiciv romanının Tek Parti iktidarına yönelik eleştirileri bağlamında incelenmesi, çalışmanın edebiyat-tarih ilişkisine dair sunduğu zengin örnekler arasında yer almaktadır.

Ayrıca yazarın, *Türk Tarih Tezi* ve *Güneş Dil Teorisi* gibi resmî tarih görüşlerinin inşasını, bu görüşlerin siyasi amaçlarını ve toplumsal yansımalarını ele alması, kitabın disiplinlerarası niteliğini güçlendirmektedir Güllü, bu teorilerin yalnızca akademik çevrelerde üretilmiş teorik çalışmalar olmadığını, aynı zamanda ulus inşa sürecinin temel taşları olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Türklerin dünya medeniyetine ve hatta dünya dillerine kaynaklık ettiği iddiası, devletin Batı'ya karşı bir meşruiyet arayışı olarak yorumlanmaktadır.

Bununla birlikte, çalışmanın bazı açılardan tartışmaya açık noktaları bulunmaktadır. Dönemin muhalif Türkçü hareketlerinin yanı sıra, resmî milliyetçilik içindeki farklılaşmaların ve iç tartışmaların yeterince derinlemesine ele alınmamış olması, çalışmanın en belirgin sınırlılıklarından biridir. Örneğin, Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) / Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) içinde milliyetçilik konusunda farklı görüşlere sahip olan isimler arasındaki tartışmalar, bazen yüzeysel olarak geçilmektedir. *Recep Peker, Mahmut Esat Bozkurt* ve *Şükrü Kaya* gibi isimlerin milliyetçilik anlayışları arasındaki farklılıkların daha sistematik bir karşılaştırması, devletin resmî söyleminde iç çeşitliliği ortaya koymak açısından faydalı olabilirdi.

Diğer bir husus, kitabın kimi yerlerinde anlatımın kronolojik bir akış yerine tematik bir düzen takip etmesi nedeniyle, özellikle 1930'lu yıllar ile savaş dönemi arasındaki geçişlerin net olmamasıdır. Bu durum, okuyucunun dönem içindeki süreklilik ve kopuşları izlemesini zaman zaman zorlaştırabileceği düşünülmektedir. Örneğin, 1930'lu yıllarda devletin Türkçülük söyleminden vazgeçmesi ile 1940'lı yıllarda bu söylemin yeniden canlanması arasındaki bağlantı, daha açık bir dönemselleştirme ile desteklenebilirdi.

Ayrıca kitap, dönemin sivil toplum örgütleri, üniversite çevreleri ve ordu içindeki milliyetçilik anlayışlarına dair daha kapsamlı bir analiz içerebilirdi. *Türk Ocakları* ve *Halkevleri* gibi kurumların ele alınışı, bu kurumların iç hareketliliğinden ziyade daha çok devletle olan ilişkileri bağlamında değerlendirilmiştir. Benzer şekilde, dönemin eğitim politikaları ve ders kitapları üzerinden yürütülen milliyetçilik inşasına dair daha ayrıntılı bir inceleme, çalışmanın kapsamını genişletebilirdi.

Bütün bunların yanında, Güllü'nün çalışmasının Türk siyasi tarihi literatürüne sağladığı en önemli katkı, resmî ideoloji ile muhalif hareketler arasındaki diyalektik ilişkiyi ortaya koyması ve Türkçülük tartışmalarını dönemin uluslararası konjonktürü içine yerleştirmesidir. Yazar, Türkçülük ve milliyetçilik çalışmalarında sıklıkla ihmal edilen uluslararası boyutu yani, özellikle Almanya ve İtalya'daki faşist hareketlerin Türkiye'deki yansımalarını, sistematik bir biçimde ele almaktadır. Bu yaklaşım, Türkiye'deki milliyetçilik çalışmalarının genellikle iç dinamiklere odaklanan ve uluslararası bağlamı göz ardı eden karakterinden ayrışmaktadır.

Kitabın bir diğer özgün yanı, *1944 Olayları* ve *Irkçılık-Turancılık Davasını,* dönemin değişen uluslararası dengeleri çerçevesinde yeniden değerlendirmesidir. Yazar, bu olayları yalnızca Türkçülerin devletle olan çatışması olarak değil, aynı zamanda savaşın gidişatına göre devletin dış politik mesajlar verme çabasının bir parçası olarak okumaktadır. Almanya'nın *Stalingrad* yenilgisinden sonra Türkçülük söylemlerinin devlet tarafından nasıl bir tehdit olarak yeniden tanımlandığı, bu bağlamda özellikle çarpıcıdır.

Yazarın, resmî ve muhalif milliyetçilik arasındaki ayrımı, *Falih Rıfkı Atay* ve *Hüseyin Nihal Atsız* gibi iki önemli figürün karşılaştırılması üzerinden somutlaştırması da metodolojik açıdan dikkat çekicidir. Bu karşılaştırma, dönemin fikrî tartışmalarını kişisel rekabetlerin ötesine taşıyarak, derin yapısal farklılıkları ortaya çıkarmaktadır. *Falih Rıfkı* Atay'ın "Kemalizm'in Türkiye Türkçülüğü" vurgusu ile Atsız'ın "Turancı" ve "ırkçı" söylemi arasındaki uçurum, dönemin temel fikrî ayrışmasını özetlemektedir.

Prof. Dr. Ramazan Erhan Güllü'nün ele almış olduğumuz *Türkiye'de Türkçülük ve Milliyetçilik Cilt I: Tek Parti Dönemi (1923-1945)* adlı bu eseri, Türk siyasi tarihi, milliyetçilik çalışmaları ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ideolojisi üzerine çalışan akademisyenler, lisansüstü öğrenciler ve konuya ilgi duyan genel okuyucu kitlesi için önemli bir başvuru kaynağıdır. Yazar, zengin arşiv malzemesi ve dönem

kaynaklarını ustalıkla kullanarak, Türkçülük ve milliyetçilik kavramlarının tek parti dönemi boyunca yaşadığı dönüşümü, bu dönüşümün siyasi, toplumsal ve uluslararası boyutlarını kapsamlı bir şekilde ele almaktadır.

Çalışma, Türkçülüğün tek parti dönemi boyunca geçirdiği evrimi "kurucu ideoloji"den "resmî milliyetçiliğe" ve oradan da savaş koşullarında yeniden Türkçülüğe uzanan bir hat üzerinden analiz etmektedir. Bu dönüşüm, yazarın gösterdiği gibi ne doğrusal ne de kesintisizdir. Aksine devletin iç ve dış hareketliliğe göre sürekli yeniden tanımladığı bir süreçtir. Muhalif Türkçülüğün bu süreçteki konumu ise, devletle olan organik bağına rağmen, devletin resmî söyleminden zaman zaman ayrışan ve devlet tarafından zaman zaman bastırılan, ancak tamamen ortadan kaldırılamayan bir fikrî akım olarak belirmektedir.

Kitabın en önemli ve öne çıkan noktalarından biri, milliyetçiliği yalnızca bir fikirler bütünü olarak değil, aynı zamanda siyasi bir pratik olarak ele almasıdır. Yazar, Türkçülüğün devletin meşruiyet inşasından dış politikadaki manevralarına, eğitim politikalarından kültürel propagandaya kadar geniş bir alandaki işlevlerini somut örneklerle göstermektedir. Bu yönüyle kitap, milliyetçilik çalışmalarında sıklıkla ihmal edilen ideolojilerin pratiğe dönüşümü meselesine de ışık tutmaktadır.

Cilt I olarak yayımlanan bu eserin devam ciltlerinin de yayımlanması durumunda, Türkiye'de *Türkçülük* ve *Milliyetçilik* çalışmaları açısından önemli bir boşluğun dolacağı açıktır. Güllü'nün bu çalışması gerek teorik çerçevesi gerekse zengin ampirik verileriyle, Türk milliyetçiliği çalışmalarında referans bir eser olma niteliğini fazlasıyla hak etmektedir. Çalışmanın, karşılaştırmalı siyaset ve uluslararası ilişkiler disiplinlerinden gelen okuyuculara da hitap edebilecek zenginlikte olması, kitabın etki alanını daha da genişletmektedir.

Bu çalışmada ele alınan "Varlık Vergisi", "3 Mayıs 1944 olayları" ve dönemin "Milliyetçilik" tartışmaları gibi konulara daha kapsamlı bir bakış açısıyla bakmak isteyen okuyucular için Umut Uzer'in "An Intellectual History of Turkish Nationalism" adlı eseri önemli bir başvuru kaynağı niteliğindedir.

Kaynaklar

Güllü, R. E. (2026). *Türkiye'de Türkçülük ve Milliyetçilik Cilt I: Tek Parti Dönemi (1923-1945)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 664 Sayfa, ISBN: 978-625-408-983-1

Uzer, U. (2016). *An Intellectual History of Turkish Nationalism: Between Turkish Ethnicity and Islamic Identity*, The University of Utah Press, Salt Lake City, 278 Sayfa, ISBN: 978-1-60781-465-8.